

**DICTIONARY OF TERMINOLOGY, used by the
Council of Europe in the youth policy field,
for human rights and non-formal education**

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ, які використовує Рада
Європи у сферах молодіжної політики,
прав людини та неформальної освіти**

**DICTIONARY OF TERMINOLOGY, used by the
Council of Europe in the youth policy field,
for human rights and non-formal education**

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ, які використовує Рада
Європи у сферах молодіжної політики,
прав людини та неформальної освіти**

The opinions expressed in this work are the responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe.

All requests concerning the reproduction or translation of all or part of this document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int). All other correspondence concerning this document should be addressed to [Directorate or service concerned].

Cover and layout: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

© Council of Europe, February 2021
Printed at the Council of Europe

Contents / Зміст

INTRODUCTION	4
ВСТУП	5
ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ, ОСВІТИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ РАДИ ЄВРОПИ	
GLOSSARY OF TERMS IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS, HUMAN RIGHTS EDUCATION AND YOUTH POLICY OF THE COUNCIL OF EUROPE	9

Introduction

Understanding each other and co-operating across languages and cultures is an everyday task in the Council of Europe. The youth sector is no exception: because its Youth for Democracy programme covers a wide range of issues and the programme is carried with the active agency of young people from at least 50 countries. To make things worse, youth leaders and multipliers are experts on youth matters, but not necessarily on linguistic matters. Language is also charged with meaning, intention and sometimes ideology. But in the diverse realm of youth work and non-formal education, language must first of all serve to unite, to understand and to communicate.

Finding the right terms across languages is not an easy task for non-language specialists. It is even less so for youth workers who sometimes have to create their own meanings and translations. Youth work and human rights education practitioners in Ukraine are among the people who, for many, were pioneers in exploring concepts and words, and also in discovering or reconstructing them.

This glossary serves as an aid to all of them and, hopefully for some, a comfort: it is not complete, it is not always consensual and there is certainly room for improvement. That room is open and accepts all contributions!

The glossary defines more than 200 terms most frequently used by partners of the youth sector of the Council of Europe and may be useful for helping professionals working with young people to identify and acquire the vocabulary of the thematic areas such as youth policy, human rights education and youth work.

The list of terms was elaborated during the translation and editing of educational publications of the Council of Europe into Ukrainian, such as *Compass*, the manual on human rights education with young people and *Have Your Say!*, the manual on the Revised Charter on the participation of young people in local and regional life. Review is made within the project of the Council of Europe "Youth for Democracy in Ukraine". Specific contributions on content and final editing by Olena Chernykh, Valentyna Liesnova, Viola Popenko.

The glossary contains both the equivalent of English terms in Ukrainian in addition to lexical meanings of words and expressions as understood in the Council of Europe youth sector.

Вступ

Повсякденним завданням Ради Європи є налагодження взаєморозуміння та співпраці в умовах різних мов і культур. Молодіжна сфера не є винятком, оскільки програма «Молодь за демократію» охоплює широке коло питань і реалізується за участю молодих людей у щонайменше 50 країнах. До того ж молодіжні лідери/лідерки та мультиплікатори/мультиплікаторки є експертами/експертками з молодіжних питань, але не обов'язково з мовних. Мова має нести значення, намір, а іноді й ідеологію, але в царині молодіжної роботи та неформальної освіти мова має насамперед слугувати об'єднанню, розумінню та спілкуванню.

Пошук правильних термінів різними мовами – непросте завдання для тих, хто не є лінгвістом/лінгвісткою, тим більше для молодіжних працівників/працівниць, яким іноді доводиться створювати власні терміни та перекладати їх. Професіонали/професіоналки у сфері молодіжної роботи та освіти з прав людини в Україні є одними з тих, хто прокладав шлях у дослідженні понять і слів, а також у вивченні чи тлумаченні їхніх значень.

Цей глосарій знадобиться всім і, сподіваємось, буде зручним у використанні. Він не є завершеним, не завжди узгоджений і, безперечно, має простір для вдосконалення, тож, відповідно, відкритий для пропозицій.

Глосарій містить понад 200 термінів, найчастіше вживаних партнерами/партнерками молодіжного сектора Ради Європи. Ці терміни також можуть бути корисними фахівцям/фахівчиням, які працюють з молоддю, для поповнення словникового запасу в таких сферах, як молодіжна політика, освіта з прав людини та молодіжна робота.

Перелік термінів був розроблений під час перекладу та підготовки до видання навчальних посібників Ради Європи українською мовою, як-от «КОМПАС»: Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді та «СКАЖИ СВОЄ СЛОВО!»: Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті. Перегляд та оновлення глосарію здійснено в межах проекту «Молодь за демократію в Україні». Спеціальний внесок до змісту та остаточне редагування здійснили Валентина Лєснова, Віола Попенко, Олена Черних.

Глосарій містить еквіваленти англійських термінів українською мовою та тлумачення слів і виразів відповідно до того, як їх розуміють у молодіжному секторі Ради Європи.

The Council of Europe and the Ministry of Youth and Sport of Ukraine are committed to work together for the further development of youth policy and youth work in Ukraine. The translation of standard-setting documents, educational publications and materials is an important component of the co-operation which contributes to wider dissemination and application of Council of Europe approaches and practices in Ukraine.

This glossary will serve civil servants working in the youth policy field, youth workers, representatives of civil society institutions and youth centers, youth experts and young people – all those interested in participating in the implementation of youth policy and building democracy in Ukraine today. And of course, all the present and future participants and partners of the project “Youth for Democracy in Ukraine”.

Special words of gratitude are due to the youth trainers who directly and indirectly contributed to this glossary, particularly to Yarina Borenko and Maria Yasenovska, trainers of the Trainers Pool of the Youth Department of the Council of Europe, who contributed to assembling this useful tool.

Рада Європи і Міністерство молоді та спорту України співпрацюють задля подальшого розвитку молодіжної політики й молодіжної роботи в Україні. Переклад документів, що запроваджують стандарти Ради Європи, навчальних посібників і матеріалів є важливим складником співпраці, що сприяє поширенню та використанню підходів і практик Ради Європи в Україні.

Цей словник буде корисним державним службовцям/службовицям, які працюють у сфері молодіжної політики, молодіжним працівникам/працівницям, представникам/представницям інститутів громадянського суспільства та молодіжних центрів, молодіжним експертам/експерткам і молодим людям – усім, хто зацікавлений брати участь у реалізації молодіжної політики й побудові демократії в Україні. І, звичайно, усім нинішнім та майбутнім учасникам/учасницям і партнерам/партнеркам проєкту «Молодь за демократію в Україні».

Особливу подяку висловлюємо всім тренерам/тренеркам з молодіжної роботи, які прямо чи опосередковано зробили свій внесок у створення цього словника, зокрема Ярині Боренько та Марії Ясеновській, тренеркам пулу тренерів/тренерок Департаменту молоді Ради Європи, які працювали над об'єднанням термінів в одне видання.

Глосарій термінів у сфері прав людини, освіти з прав людини та молодіжної політики Ради Європи

Glossary of terms in the field of human rights, human rights education and youth policy of the Council of Europe

---

	Українська	English
1	Автократія	Autocracy
2	Адвокація	Advocacy
3	Активне громадянство	Active citizenship
4	Американська конвенція про права людини	American Convention on Human Rights
5	Антисемітизм	Antisemitism
6	Антициганізм	Antigypsyism
7	Апартеїд	Apartheid
8	Апатрид	Apatrid
9	Арабська хартія прав людини	Arab Charter of Human Rights
10	Арбітраж	Arbitration
11	Асоціація	Association
12	Африканська хартія прав людини й народу	African Charter on Human and People's Rights

13	Багатокультурний (мультикультурний)	Multicultural
14	Багатокультурність (мультикультурність)	Multiculturalism
15	Біженець	Refugee
16	Біль про права	Bill of rights
17	Булінг, мобінг	Bullying, mobing
18	Верховенство права	Rule of law
19	Верховний комісар з прав людини	High Commissioner for Human Rights
20	Взаємозалежність	Interdependent
21	Вирішення конфліктів	Conflict resolution
22	Відбудова миру	Peace-building
23	Відступ від зобов'язань	Derogation
24	Військові злочини	War crimes
25	Включення (соціальне включення, інклюзія)	Inclusion (Social inclusion)
26	Внутрішньо переміщені особи (ВПО)	Internally displaced persons (IDPs)
27	Волонтерство	Volunteering
28	Впровадження гендерних підходів	Gender mainstreaming
29	Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)	World Health Organisation (WHO)
30	Гендер	Gender
31	Гендерна ідентичність	Gender identity
32	Геноцид	Genocide
33	Глобалізація	Globalisation
34	Гомосексуальність	Homosexuality
35	Громадянство	Citizenship
36	Громадянське суспільство	Civil society
37	Громадянські права	Civil rights

38	Гуманітарне право	Humanitarian law
39	Дебрифінг	Debriefing
40	Декларація	Declaration
41	Декларація прав дитини	Declaration on the Rights of the Child
42	Демократія	Democracy
43	Департамент молоді Ради Європи	The Youth Department of Council of Europe
44	Держави-члени (держави-учасниці)	Member States (States Parties)
45	Державний суверенітет	State sovereignty
46	Дискримінація	Discrimination
47	Договір	Treaty
48	Дослідження у сфері молоді	Youth research
49	Екологічні права	Environmental rights
50	Економічний	Economic
51	Економічні права	Economic rights
52	Енерджайзер, розминка	Energisers and icebreakers
53	Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню та покаранню	European Convention for the Prevention of Torture or Degrading Treatment or Punishment
54	Європейська конвенція про захист прав людини й основоположних свобод	European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)
55	Європейська культурна конвенція	European Cultural Convention
56	Європейська соціальна хартія	European Social Charter
57	Європейський керівний комітет у справах молоді (CDEJ)	The European Steering Committee for Youth (CDEJ)

58	Європейський комітет із соціальних прав	European Committee of Social Rights
59	Європейський молодіжний фонд	The European Youth Foundation
60	Європейський молодіжний форум	European Youth Forum
61	Європейський парламент	European Parliament
62	Європейський Союз (ЄС)	European Union (EU)
63	Європейський суд з прав людини	European Court of Human Rights
64	Європейський суд справедливості європейських спільнот	European Court of Justice of the European Communities
65	Європейські молодіжні центри (ЄМЦ)	The European Youth Centres (EYCs)
66	Женевські конвенції	Geneva Conventions
67	Життєва позиція	Life stance
68	Загальна декларація прав людини	Universal Declaration of Human Rights (UDHR)
69	Збереження за собою права	Reservation
70	Звичаєве міжнародне право	Customary international law
71	Злочини проти людства	Crimes against humanity
72	Злочини проти миру	Crimes against peace
73	Зникнення	Disappearance
74	Інвалідність	Disability
75	Інструменти	Instruments
76	Інформальна освіта	Informal education
77	Катування	Torture
78	Кібербулінг	Cyberbullying
79	Кодифікація, кодифікувати	Codification, Codify
80	Колективні права	Collective rights
81	Комісар з прав людини	Commissioner for Human Rights

82	Комісія з прав людини	Commission on Human Rights
83	Комітет з прав людини	Human Rights Committee
84	Компетенція	Competency
85	Конвенція	Convention
86	Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи	The Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe
87	Консультативна рада у справах молоді (Ради Європи)	The Advisory Council on Youth
88	Конституція	Constitution
89	Корінні народи	Indigenous peoples
90	Ксенофобія	Xenophobia
91	Культура	Culture
92	Культура прав людини	Culture of human rights
93	Культурні права	Cultural rights
94	ЛГБТ	LGBT
95	Людина з інвалідністю (особа з інвалідністю)	Person with disability
96	Людська гідність	Human dignity
97	Медіація (посередництво)	Mediation
98	Меншини	Minority
99	Мігрант	Migrant
100	Міжнародна амністія	Amnesty International
101	Міжнародна організація праці (МОП)	International Labour Organisation (ILO)
102	Міжнародний білль про права людини	International Bill of Human Rights
103	Міжнародний кримінальний суд (МКС)	International Criminal Court (ICC)
104	Міжнародний пакт про громадянські й політичні права	International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)

105	Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права	International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights (ICESCR)
106	Міжнародний суд справедливості (МСС)	International Court of Justice (ICJ)
107	Міжурядові організації (МЮО)	Intergovernmental organisations (IGOs)
108	Молодіжна організація	Youth organization
109	Молодіжна політика	Youth policy
110	Молодіжна політика, заснована на даних	Evidence-based youth policy
111	Молодіжна робота	Youth work
112	Молодіжний парламент	Youth parliament
113	Молодіжний працівник / молодіжна працівниця	Youth worker
114	Молодіжний рух	Youth movement
115	Молодь	Youth
116	Молодь з меншими можливостями	Youth with fewer opportunities
117	Молодь з неблагополучних районів	Disadvantaged young people
118	Моральні права	Moral rights
119	Набуття чинності	Entering into force
120	Навички	Skills
121	Національна молодіжна рада	National Youth Council
122	Невід'ємність	Inalienable
123	Неонацизм	Neo-Nazism
124	Неподільність	Indivisible
125	Нерегулярна міграція	Irregular migration
126	Неурядові організації (НУО)	Non-governmental organizations
127	Неформальна освіта	Nonformal education

128	Нозологія	Nosology
129	Об'єднана рада з питань молоді (Ради Європи)	The Joint Council on Youth
130	Огляд молодіжної політики	Youth Policy Review
131	Олігархія	Oligarchy
132	Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЕ)	Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)
133	Організація об'єднаних націй (ООН)	United Nations (UN)
134	Освіта для демократичного громадянства	Education for democratic citizenship
135	Освіта з прав людини	Human rights education
136	Оцінювання	Evaluation
137	Пакт	Covenant
138	Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ)	Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE)
139	Переглянута Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті	The Revised European
140	Переговори	Negotiation
141	Підзвітність	Accountability
142	Підписання	Signature
143	Плутократія	Plutocracy
144	Поділ влади	Separation of powers
145	Позитивні дії	Affirmative action
146	Політичні права	Political rights
147	Попередження конфліктів	Conflict prevention
148	Права другого покоління	Second-generation rights
149	Права людини	Human Rights
150	Права першого покоління	First-generation rights

151	Права третього покоління	Third-generation rights
152	Право на розвиток	Right to development
153	Приєднання	Accession
154	Принципи участі молоді	Principles of youth participation
155	Природні права	Natural rights
156	Проект участі молоді	Youth participation project
157	Профспілка	Trade Union
158	Рабство	Slavery
159	Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН)	United Nations Security Council (UNSC)
160	Рада Європи	Council of Europe
161	Рада з прав людини	Human Rights Council
162	Рамкова конвенція	Framework convention
163	Расизм	Racism
164	Ратифікація, ратифікувати	Ratification, to ratify
165	Рефлексія	Reflection
166	Розвиток	Development
167	Розвиток потенціалу	Evolving capacity
168	Розширення прав і можливостей	Empowerment
169	Рольова гра	Role-play
170	Рома (роми)	Roma
171	Самостійність (автономія) молоді	Youth autonomy
172	Свобода вираження поглядів	Freedom of expression
173	Сексуальна орієнтація	Sexual orientation
174	Симуляція	Simulation
175	Система захисту прав людини	Human rights framework
176	Слухання	Hearing
177	Смертна кара	Death penalty
178	Соціальні права	Social rights

179	Спеціальний доповідач/ спеціальна доповідачка	Special Rapporteur
180	Сталий розвиток	Sustainable development
181	Статут ООН	Charter of the United Nations
182	Стать	Sex
183	Стереотип	Stereotype
184	Стигматизація у зв'язку з інвалідністю	Disablism
185	Співуправління	Co-management
186	Тіньовий звіт	Shadow report
187	Толерантність	Tolerance
188	Трансформація конфлікту	Conflict transformation
189	Тренер/тренерка	Trainer
190	Тренінг	Training
191	Універсальність	Universality
192	Уповноважена особа з прав людини (омбудсперсон)	Ombudsperson
193	Управління конфліктами	Conflict management
194	Участь	Participation
195	Участь молоді	Youth participation
196	Факультативний протокол	Optional Protocol
197	Фасилітатор/фасилітаторка	Facilitator
198	Фашизм	Fascism
199	Формальна освіта	Formal education
200	Форми участі молоді	Forms of youth participation
201	Хартія (статут)	Charter
202	Хартія основних прав	Charter of Fundamental Rights
203	Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини	The Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education

204	Цикл навчання на основі досвіду Девіда Колба	David Kolb's cycle of experiential learning
205	Шукач притулку	Asylum-seeker
206	ЮНІСЕФ	UNICEF
207	Юридичні права	Legal rights
208	Юриспруденція	Jurisprudence

Автократія – державне управління однієї людини або невеликої групи, яка має необмежену владу чи повноваження.

Адвокація – публічна підтримка чи генерація ідеї, діяльність з представництва та захисту інтересів індивіда або групи людей уповноваженою особою чи організацією з метою отримання доступу до благ, на які вони (індивід або група людей) мають право, але не можуть його реалізувати. Досягають такої мети через взаємодію з юридичними та фізичними особами, вплив на громадську думку та осіб, які ухвалюють рішення в політичній, економічній, соціальній сфері державного управління.

Активне громадянство – активна участь громадян/громадянок в економічній, соціальній, культурній та політичній сферах життя. У контексті молодіжної політики активне громадянство значною мірою стосується можливостей для молоді здобути певні компетенції шляхом участі в молодіжних ініціативах чи волонтерській діяльності. Отже, активне громадянство для молоді – це підвищення обізнаності, розвиток мотивації, набуття навичок і практичного досвіду активного громадянина / активної громадянки.

Американська конвенція про права людини (Американська конвенція) – договір з прав людини, ухвалений Організацією американських держав у 1969 році. Вона охоплює Північну, Центральну й Південну Америку.

Антисемітизм – страх, ненависть, образа, підозрілість, упередженість, дискримінація чи несправедливе ставлення до людей єврейського походження або тих, хто сповідує іудаїзм. Серед сучасних форм антисемітизму – заперечення Голокосту.

Антициганізм – ворожість, упередження, неприязнь і / або ненависть стосовно ромів, їхніх мови та культури, які можуть виражатися в мові ворожнечі або негативних / агресивних діях щодо них. Викликає широкий

спектр дискримінаційних виражень і практик, включно з безліччю неявних або прихованих проявів. Антициганізм – це не лише про те, що говорять, а й про те, що роблять. Через стійку негативну конотацію слова «циган» термін антициганізм уживають мало, частіше використовують близькі до нього за значенням терміни ромофобія, ромафобія та ксенофобія щодо ромів.

Апартеїд – убивства, зґвалтування, катування, поневолення або інші злочини проти людства, скоєні в контексті інституціоналізованого режиму систематичного пригноблення й панування однієї расової групи над іншою групою або групами та здійснювані з метою збереження такого режиму.

Апатрид – особа без громадянства, людина, що не має будь-якого громадянства або підданства й доказів, які могли б установити її приналежність до якого-небудь громадянства або підданства.

Арабська хартія прав людини – договір, ухвалений Радою Ліги арабських держав 22 травня 2004 року. Вона утверджує принципи, що містяться в Загальній декларації прав людини, Міжнародних пактах про права людини та Каїрській декларації прав людини в ісламі.

Арбітраж – процес, при якому замість того, щоб іти до суду, сторони суперечки просять третю особу вислухати їхні аргументи, а потім ухвалити рішення, якого вони згодні дотримуватись.

Асоціація – організація, створена групою осіб з метою досягнення певної мети. Такі організації можна також назвати волонтерськими організаціями чи об'єднаннями або некорпоративними асоціаціями. Неурядові організації (НУО) є асоціаціями. Асоціації – це основа того, що називають «громадянським суспільством».

Африканська хартія прав людини й народу (Африканська хартія, іноді також згадується як Банжул Статут) – регіональний договір з прав людини для африканського континенту, ухвалений Організацією Африканської Єдності в 1981 році.

Багатокультурний (мультикультурний) – той, що стосується взаємозалежності та взаємодії різних мовних й етнічних громад. Багатокультурна перспектива вимагає визнати, що реальність є складною, комплексною й динамічною і що взаємодія – це невід'ємна частина життя загалом і культури зокрема.

Багатокультурність (мультикультурність) – характеристика громади (суспільства), де пліч-о-пліч проживають люди різних культур, які

взаємодіють різною мірою, але водночас зберігають свої відмінні особливості.

Біженець – той, хто через цілком обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами держави його громадянства та не може або через такі побоювання не бажає скористатися захистом цієї держави. Термін також використовують у загальному значенні для будь-кого в становищі біженця, наприклад, для людей, які шукають притулку.

Більш про права – конституційне твердження про права людини або громадянські права, у якому перераховані заходи захисту від втручання з боку урядів. Дивіться також: **Міжнародний більш про права людини**.

Булінг, мобінг – форма фізичного, психологічного або морального насильства, яка повторюється в негативному ставленні (у формі дій та висловлювань) до людини й має на меті завдати їй шкоди (фізичної та/або психологічної), а також здобути владу над нею; агресивне переслідування одного з членів колективу іншими членами колективу, цькування.

Верховенство права – принцип, відповідно до якого жодна людина, чи то державний службовець, чи то цар або президент, не може бути вищою за закон. Закон однаковий для тих, хто управляє, і тих, ким управляють.

Верховний комісар з прав людини – головна посадова особа Організації Об'єднаних Націй з прав людини. Верховний комісар очолює Управління Верховного комісара з прав людини, яке було створене для підтримки механізмів ООН з прав людини (*не плутати з Комісаром з прав людини, що є установою Ради Європи*).

Взаємозалежність – поняття, яке стосується ідеї про те, що реалізація конкретного права людини залежить від реалізації всіх інших прав, наприклад, здатність брати участь у роботі уряду безпосередньо залежить від права на вираження поглядів, здоров'я, свободи пересування й відсутності дискримінації.

Вирішення конфліктів – короткострокові дії з метою припинення насильницького конфлікту.

Відбудова миру (зокрема пост-конфліктна відбудова миру) – дії, ужиті в середньостроковий і довгостроковий термін для усунення першопричин насильницьких конфліктів.

Відступ від зобов'язань – заява від держави-члена договору, яка дозволяє цій державі призупинити або обмежити певні права, наприклад, під час війни. Деякі права ніколи не можуть бути відхилені, як-от право на свободу від тортур.

Військові злочини – злочини, скоєні під час конфлікту, внутрішнього або міжнародного, із серйозними порушеннями гуманітарного права та інших законів, що стосуються збройних конфліктів. Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років разом з Женевською конвенцією 1949 року є одними з перших офіційних міжнародних законів про війни, військові злочини й гуманне поводження з жертвами війни.

Включення (соціальне включення, інклюзія) – термін, яким зазвичай окреслюють підхід до вироблення соціальної й освітньої політики, застосування якого передбачає, що всім людям забезпечено рівний доступ до соціальних прав і можливостей участі. Це означає формування політики, яка була б доступною та зрозумілою для людей, без огляду на обставини, ідентичності чи стиль життя. З іншого боку, така політика передбачає розподіл ресурсів у такий спосіб, щоб у суспільстві було якнайменше обмежень і випадків маргіналізації. У плані молодіжної політики, зокрема молодіжної роботи, включення означає стратегію, базовану на переконанні, що молоді люди з обмеженими можливостями мають рівний доступ до соціальних прав та програм і можливостей, які існують у межах молодіжної політики.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) – люди або групи людей, які були змушені покинути їхні будинки чи місця звичайного проживання, зокрема, через масові прояви насильства, порушення прав людини, природні або техногенні катастрофи, збройні конфлікти або задля уникнення їхніх наслідків, і які не перетинали державний кордон.

Волонтерство – будь-які форми добровільного залучення до суспільно важливих дій. У контексті молодіжної політики волонтерство заохочується, підтримується, є справді добровільним, неоплачуваним, дає можливість здобути певні компетенції та є цінним для суспільства.

Впровадження гендерних підходів – глобально визнана стратегія просування гендерної рівності. Це не самоціль, а засіб для досягнення мети гендерної рівності шляхом гарантування, що гендерні перспективи та увага до гендерних проблем будуть у центрі всієї діяльності, включно з розробкою політики, розподілом ресурсів та плануванням, імплементацією й моніторингом програм і проєктів.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) – міжурядова організація під егідою Організації Об'єднаних Націй, яка працює для зміцнення здоров'я в усьому світі.

Гендер – соціальний конструкт, який інформує про ролі, погляди, цінності й відносини між жінками та чоловіками. На противагу статі, яка є поняттям біології (біологічні відмінності між чоловіками і жінками), поняття гендеру визначає суспільство. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами визначає гендер як соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків.

Гендерна ідентичність – глибинне усвідомлення людиною внутрішніх та індивідуальних особливостей власного гендеру, включно з відчуттям власного тіла та іншими проявами, як-от одяг, мовлення й особливості поведінки; усвідомлення своєї належності до того чи того гендеру; самовідчуття себе як чоловіка чи жінки або іншим/іншою.

Геноцид – систематичні вбивства з наміром знищити, повністю або частково, групу людей через їхню національність, расу, етнічну приналежність чи релігію; крім того, заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумових розладів і насильницька передача дітей однієї групи в іншу групу.

Глобалізація – процес зростаючої взаємозалежності та обміну між народами, зокрема, в економічній, соціальній і культурній сферах. Цей термін також використовують для визначення конкретної форми міжнародної інтеграції, спрямованої на виконання інтересів приватних можновладців, виробничих корпорацій і фінансових інститутів, тісно пов'язаних з впливовими державами.

Гомосексуальність – сексуальна орієнтація людини, яка полягає в наявності стабільного психоемоційного, еротичного (чуттєвого) та сексуального потягу виключно до осіб того самого гендеру.

Громадянство – а) правові відносини між людиною і державою, унаслідок яких виникають взаємні права й зобов'язання, або б) використовують для опису загальних відносин між громадянами і державою, до якої вони «належать», включно з очікуваними формами поведінки й відносин.

Громадянське суспільство – загалом волонтерські, громадські й соціальні організації, асоціації та інституції, наприклад, зареєстровані благодійні організації, неурядові організації, громадські групи, жіночі організації,

релігійні організації, професійні асоціації, профспілки, групи самопомочі та правозахисні групи, що становлять основу функціонування демократичного суспільства. Громадянське суспільство розглядають як відмінне від державних і комерційних установ.

Громадянські права (іноді відомі як громадянські свободи) – категорія прав і свобод людини, що захищають особу від необґрунтованих дій уряду й забезпечують їй здатність брати участь у громадянському житті суспільства без дискримінації та репресій. Належать до прав першого покоління.

Гуманітарне право – сукупність правових норм, що базуються переважно на Женевських конвенціях і захищають певних осіб у період збройного конфлікту, допомагають жертвам і обмежують методи й засоби ведення військових дій з метою мінімізації руйнувань, загибелі людей і непотрібних людських страждань.

Дебрифінг – структурована розмова між фасилітаторами/фасилітаторками та учасниками/учасницями, яка дає учасникам/учасницям можливість проаналізувати й оцінити здобутий під час вправ та активностей власний досвід, обговорити, що сталося й що вони відчували. Завдання дебрифінгу – допомогти учасникам/учасницям усвідомити їхні думки та почуття в безпечному середовищі.

Декларація – документ, у якому викладено узгоджені принципи та стандарти, але він не є юридично обов'язковим. Конференції ООН, зокрема Конференція ООН з прав людини у Відні 1993 року та Всесвітня конференція жінок у Пекіні 1995 року, зазвичай видають два типи декларацій: один пишуть представники/представниці державних структур, другий – неурядові організації. Генеральна Асамблея ООН часто видає впливові, але юридично не зобов'язуючі декларації.

Декларація прав дитини – не обов'язковий документ, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН у 1959 році, який установив десять загальних принципів, що згодом лягли в основу Конвенції про права дитини, ухваленої в 1989 році.

Демократія – форма правління, при якій народ має повноваження на управління державою шляхом прямого референдуму або за допомогою своїх представників/представниць, обраних народом, які мають право голосу.

Департамент молоді Ради Європи – підрозділ Директорату Ради Європи з питань демократичного громадянства та участі. Департамент

розробляє напрямки, програми та правові інструменти, націлений на формування когерентних та ефективних молодіжних політик на місцевому, національному та європейському рівнях. Департамент молоді надає фінансову й навчальну підтримку для міжнародних молодіжних ініціатив, які здійснюють задля просування активного громадянства в середовищі молоді, мобільності молоді й цінностей прав людини, демократії та культурного плюралізму. Департамент також збирає, узагальнює й поширює експертні дослідження у сфері молоді та знання про життєві ситуації, мотивації і способи самовираження молодих європейців. Статутними органами Департаменту є Європейський керівний комітет у справах молоді (міністерський рівень) та Молодіжна консультативна рада (громадський рівень). Безпосередня навчальна підтримка здійснюється у Європейських молодіжних центрах, а фінансова підтримка проєктів – через Європейський молодіжний фонд.

Сайт департаменту доступний за покликанням:

<http://www.coe.int/youth>

Держави-члени (держави-учасниці) – держави, які є членами міжурядової організації (наприклад, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи) або сторонами, що приєдналися до ратифікації міжнародного документа.

Державний суверенітет – ідея про те, що уряд має виключне законне право визначати, що робити в межах своєї юрисдикції. Міжнародні документи з прав людини встановлюють певні обмеження суверенітету, так само, як і членство в міжнародних організаціях – ЄС та Раді Європи.

Дискримінація – будь-яке розрізнення, виключення, обмеження прав за такими ознаками, як раса, культура, етнічне походження, національність, сексуальна орієнтація, релігія, фізичні недоліки чи інші характеристики, що призводять до потрапляння в гірше порівняно з іншими особами становище, коли це не може бути виправдано об'єктивними та правомірними цілями.

Договір (використовують як синонім конвенції та угоди) – офіційна угода між державами, яка визначає і змінює їхні взаємні обов'язки й зобов'язання. Коли держава ратифікує ухвалений договір, статті цього договору стають частиною внутрішніх правових зобов'язань держави.

Дослідження у сфері молоді – міждисциплінарні дослідження, які вивчають різноманітні аспекти молоді та молодіжної політики, як-то умови соціального розвитку, форми та способи інтеграції молоді в суспільство, умови для навчання, освіти, життя, соціального включення, працевлаштування,

дозвілля, громадянської участі молоді тощо. Дослідження є зазвичай прикладними, на їх основі розробляють рекомендації для покращення молодіжної політики та створюють нові правові інструменти. Сучасною вимогою для молодіжної політики є врахування в ній даних, висновків і рекомендацій таких досліджень. Дивіться також: **молодіжна політика, заснована на даних.**

Екологічні права – права людини на безпечне, здорове й екологічно сприятливе середовище. Належать до прав третього покоління. Іноді термін уживають для ідентифікації «прав», що має саме навколишнє середовище, зокрема прав тварин, рослин та екосистем пережити наслідки людських дій.

Економічний – пов'язаний з чинниками, що стосуються виробництва, розвитку або управління матеріальними благами.

Економічні права – права, які належать до прав другого покоління та стосуються виробництва, розвитку й управління матеріалами для задоволення життєвих потреб. Вони проголошені в Загальній декларації прав людини й захищаються Міжнародним пактом про економічні, соціальні й культурні права та Європейською соціальною хартією.

Енерджайзер, розминка – рухлива вправа, яку використовують під час навчання для розминки, зарядки, активізації уваги, зміни діяльності або зняття напруження.

Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню та покаранню – регіональний договір у галузі прав людини, ухвалений у 1987 році Радою Європи, який спрямований на запобігання різноманітним порушенням щодо людей, затриманих органами державної влади, у таких місцях, як в'язниці, центри утримання під вартою для дітей, поліцейські дільниці, табори біженців або психіатричні лікарні.

Європейська конвенція про захист прав людини й основоположних свобод (часто Європейська конвенція, Європейська конвенція з прав людини, ЄКПЛ) – регіональний договір з прав людини, ухвалений у 1950 році Радою Європи. Усі держави-члени Ради Європи є учасницями ЄКПЛ, і очікується, що нові члени також мають ратифікувати конвенцію за першої можливості.

Європейська культурна конвенція – регіональний договір, який є офіційною основою для роботи Ради Європи з питань освіти, культури, спадщини, молоді та спорту. Ухвалена Радою Європи в 1954 році, набула

чинності в 1955 році. На додаток до Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, Культурна конвенція спрямована на захист європейської культури й розвиток взаємного розуміння та поваги до культурного розмаїття між різними народами.

Європейська соціальна хартія – регіональний договір, який гарантує соціальні та економічні права людини; ухвалена Радою Європи в 196 році, переглянута в 1996 році, вона доповнює Європейську конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод, яка стосується переважно цивільних і політичних прав.

Європейський керівний комітет у справах молоді (CDEJ) – статутний орган Департаменту молоді Ради Європи, який об'єднує представників/представниць міністерств, відповідальних за молодь. Комітет сприяє співпраці між урядами країн у сфері молоді, забезпечує платформу для обміну кращими практиками, порівняння молодіжних політик країн, формування стандартів молодіжної політики та опрацювання рекомендацій. Комітет також організовує Конференцію європейських міністрів, відповідальних за молодіжні питання, та розробляє пропозиції правових інструментів для молодіжних політик країн-учасниць.

Європейський комітет із соціальних прав – орган, відповідальний за контроль виконання державами Європейської соціальної хартії. Він складається з 15 незалежних і неупереджених експертів/експерток, які регулярно зустрічаються, щоб розглянути доповіді, представлені державами-членами Ради Європи, що підписали соціальну хартію.

Європейський молодіжний фонд – фонд, який здійснює фінансову підтримку європейських молодіжних ініціатив і розпоряджається бюджетом приблизно в 3 млн. євро на рік. ЄМФ підтримує заходи молодіжних недержавних організацій, мереж та ініціатив, передовсім міжнародні молодіжні зустрічі, а також кампанії, виставки, публікації, аудіовізуальні матеріали, інтернет-сторінки та пілотні ініціативи. ЄМФ також надає гранти на розвиток та управління міжнародним молодіжним організаціям і мережам. Починаючи з 1972 року, коли фонд був заснований, прямими бенефіціарами/бенефіціарками проектів стало близько 300 тис. молодих людей віком від 15 до 30 років.

Сайт фонду доступний за покликанням:

<http://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation>

Європейський молодіжний форум – платформа Національних молодіжних рад та міжнародних молодіжних організацій європейських країн, виступає як представник інтересів молоді на європейському рівні і своїм завданням вбачає представлення й адвокатування інтересів молоді та їхніх організацій з тим, щоб підтримувати молодь як ресурс для позитивних змін та інноваційних рішень. Сьогодні ЄМФ вбачає своїми основними завданнями підвищення участі молоді, посилення спроможності молодіжних організацій та утвердження ідеї самостійності (автономії) й соціального включення молоді.

Сайт форуму доступний за покликанням:

<http://www.youthforum.org>

Європейський парламент – парламентська установа Європейського Союзу, що обирається напряму. Парламент має два місця зібрання – у Страсбурзі та Брюсселі. Європейський парламент налічує 736 членів/членкинь (ЧЄП).

Європейський Союз (ЄС) – економічний і політичний союз держав-членів, розташованих у Європі та схильних до регіональної інтеграції й соціального співробітництва. ЄС був створений підписанням Маастрихтського Трактату в 1993 році.

Європейський суд з прав людини – наднаціональний суд, заснований Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод. Він знаходиться в Страсбурзі та провадить правовий захист останньої інстанції для людей, які відчувають, що їхні права людини були порушені одним із членів Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

Європейський суд справедливості європейських спільнот – суд, створений у 1952 році й розташований у Люксембурзі, робота якого полягає в тому, щоб переконатися, що законодавство Європейського союзу однаково тлумачать і застосовують в усіх країнах Європейського союзу, що закон є рівним для всіх. Він гарантує, наприклад, що національні суди не виносять різні рішення з однакових питань.

Європейські молодіжні центри (ЄМЦ) – постійно діючі структури, які знаходяться в Страсбурзі (заснований у 1972 році) й Будапешті (заснований у 1995 році) та покликані впроваджувати молодіжну політику Ради Європи. Це міжнародні навчальні центри з можливістю перебування (90 місць у Страсбурзі та 112 в Будапешті), у яких відбувається більшість заходів

молодіжного сектора. Центри сплановані для проведення тренінгів, семінарів і конференцій, а серед працівників/працівниць є консультанти/консультантки, які супроводжують навчальну діяльність. Більшість заходів, які відбуваються в ЄМЦ, фінансує Рада Європи.

Сайт Європейського молодіжного центру в Страсбургу доступний за покликанням: <http://www.coe.int/eysc>

Сайт Європейського молодіжного центру в Будапешті доступний за покликанням: <http://www.coe.int/eycb>

Женевські конвенції – чотири договори, ухвалені в 1949 році Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) в Женеві, Швейцарія. Вони встановлюють правила, які застосовують у збройних конфліктах, зокрема щодо лікування хворих і поранених солдатів, матросів і льотчиків, військовополонених і цивільних осіб, які перебувають під контролем противника.

Життєва позиція – набір ідей, який допомагає зрозуміти світ і знайти сенс і значення життя; узагальнювальний вираз для будь-яких релігійних та альтернативних течій.

Загальна декларація прав людини – основний документ ООН, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, що встановлює стандарти й норми з прав людини. Усі держави-члени домовилися підтримати Загальну декларацію прав людини. Хоча декларація мала бути не обов'язковою до виконання, з часом її положення стали настільки широко визнаними, що вона є частиною звичайного міжнародного права.

Збереження за собою права – можливість для держав вилучати з договору, наприклад, положення, якого вони не готові дотримуватися, однак ці вилучення не можуть суперечити фундаментальному значенню договору.

Звичаєве міжнародне право – практика, яка визнана законом на основі звичаїв і традицій. Для того, щоб стати звичаєвим міжнародним правом, практика має відповідати двом вимогам: єдина й послідовна державна практика протягом тривалого часу та переконання, що така практика є обов'язковою (переконаність у правомірності). Це важливе й корисне джерело міжнародного права, оскільки воно пов'язує всі народи, незважаючи на те, дали вони згоду на договір чи ні.

Злочини проти людства – широкомасштабні або систематичні акти насильства, спрямовані проти будь-якого цивільного населення, наприклад,

убивство, винищення, поневолення, катування, зґвалтування, сексуальне рабство, примусова вагітність, переслідування групи за ознакою раси, етносу, гендеру, серед інших; насильницьке винищення людей, злочини апартеїду, інші негуманні акти аналогічного характеру з умисним заподіянням сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень чи шкоди психічному або фізичному здоров'ю.

Злочини проти миру – у міжнародному праві а) планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни чи війни з порушенням міжнародних договорів, угод або гарантій; б) участь у загальному плані або змові, спрямованих на здійснення будь-яких з дій, згаданих в (а). Відомі як Нюрнберзькі принципи.

Зникнення – термін застосовують щодо людей, які зникають, тому що вони були вбиті або таємно ув'язнені урядом чи іншими організаціями через їхні політичні погляди або діяльність, які кидають виклик несправедливому режиму чи доктрині організації.

Інвалідність – результат взаємодії, що відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і бар'єрами у відносинах та середовищі. Це заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Інструменти – будь-який формальний письмовий документ держави або держав, який викладає права й не має обов'язкової юридичної сили (декларація) або кодує права і є юридично обов'язковим для виконання тими державами, які його ратифікували (угода, договір або конвенція). Вони можуть бути національними чи міжнародними.

Інформальна освіта – життєвий процес, у якому людина формує власні цінності, ставлення, уміння та знання під впливом освіти й ресурсів з власного оточення чи щоденного досвіду (сім'я, ровесники, сусіди, знайомі, бібліотеки, засоби масової інформації, робота, ігри тощо). Основною рисою інформальної освіти є те, що вона відбувається в реальних життєвих процесах. Інформальна освіта не має чітких планів, організації та освітніх завдань, однак вона доповнює формальну та неформальну освіту і є основою для всебічного розвитку особистості.

Катування – умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом завдання побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою спонукати потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їхній волі.

Кібербулінг – переслідування інших осіб з використанням сучасних електронних технологій: інтернету (електронної пошти, форумів, чатів, соціальних мереж тощо) та засобів електронної техніки.

Кодифікація, кодифікувати – процес формалізації закону або прав у письмові інструменти.

Колективні права – права груп на захист своїх інтересів та ідентичності. Належать до прав третього покоління.

Комісар з прав людини – незалежна установа в межах Ради Європи, якій доручено сприяти поінформованості та повазі до прав людини в державах-членах Ради Європи. *(Не плутати з Верховним комісаром з прав людини, посадовою особою Організації Об'єднаних Націй).*

Комісія з прав людини – орган ООН, зараз замінений Радою з прав людини.

Комітет з прав людини – орган ООН, що складається з 18 експертів/експерток, які збираються тричі на рік для розгляду п'ятирічних доповідей про виконання Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, представлених 162-ма країнами-членами ООН.

Компетенція – здатність виконувати роботу або вирішувати завдання. Стосовно захисту прав людини – знання й розуміння, необхідні молодим людям, щоб глибоко усвідомити питання, які стосуються прав людини, та сформувані навички, погляди й цінності, необхідні для захисту прав людини.

Конвенція – обов'язкова угода між державами; термін використовують як синонім договору та угоди. Конвенція сильніша за декларацію, тому що вона є юридично обов'язковою для урядів, які її ратифікували.

Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи – дорадчий орган Ради Європи, у якому представлені регіональні та місцеві органи влади всіх країн-членів. Головна роль Конгресу полягає в підтримці демократії на місцевому й регіональному рівні. Дії Конгресу зосереджуються на:

- підтримці у створенні й розвитку місцевого самоврядування на місцевому та регіональному рівнях;
- зміцненні конструктивного діалогу між місцевими та регіональними владами;
- моніторингу дотримання демократії в європейських регіонах і муніципалітетах;
- моніторингу місцевих і регіональних виборів.

Конгрес складається з двох палат – Палати місцевих влад та Палати регіонів. 318 членів/членкинь та 318 заступників/заступниць обох Палат представляють 200 тисяч європейських муніципалітетів та регіонів і призначаються національними асоціаціями місцевих і регіональних влад. Україна має в Конгресі 12 місць. Делегація України в Конгресі складається з шести представників/представниць та шести заступників/заступниць представників/представниць із числа відповідних сільських, селищних, міських голів та депутатів/депутаток відповідних рад у Палаті місцевих влад і такої самої кількості делегатів/делегаток з числа виборних осіб і депутатів/депутаток відповідних районних та обласних рад. Делегації обираються терміном на чотири роки.

Також існує чотири статутних комітети, які розглядають питання, що мають важливе значення для місцевих утворень. Один із них – Комітет у справах культури та освіти, який відповідає за вирішення проблем молоді. До списку пріоритетів роботи Конгресу входить сприяння якнайширшому розповсюдженню положень Переглянутої Європейської хартії участі молоді в місцевому та регіональному житті, ухваленої Конгресом.

Сайт Конгресу доступний за покликанням:

<http://www.coe.int/congress>

Конституція – набір основних законів, за якими здійснюється управління країною або організацією. У більшості країн конституція існує в письмовому вигляді та вважається найвищим законом держави, що лежить в основі держави та її політичної системи. Кілька країн у світі не мають письмової конституції, там закон реалізують через судові рішення та прецеденти.

Консультативна рада у справах молоді (Ради Європи) – статутний орган Департаменту молоді Ради Європи, який об'єднує 30 представників/представниць молодіжних організацій та мереж і подає думки й бачення молодіжних НУО щодо діяльності молодіжного сектора Ради Європи. Це інструмент залучення молоді до ухвалення рішень та участі в діяльності Ради Європи.

Корінні народи – народи, що визначаються як за територіальною приналежністю, так і за будь-якими притаманними їм характеристиками. Корінні народи стали жертвами історичних несправедливостей унаслідок, серед іншого, їхньої колонізації та позбавлення їх своїх земель, територій і ресурсів, що перешкоджає здійсненню ними, зокрема, права на розвиток відповідно з їхніми потребами та інтересами. Організація Об'єднаних Націй у 2007 році ухвалила Декларацію про права корінних народів.

Ксенофобія – (ірраціональний) страх перед іноземцями, особами з інших країн або іноземними речами загалом. Ксенофобія може призвести до дискримінації, расизму, насильства й навіть збройного конфлікту з іноземцями.

Культура – широкий набір загальних поглядів, цінностей, цілей і практик, що часто базуються на історичних традиціях і які поділяють інституція, організація або група.

Культура прав людини – система знань, поглядів і цінностей, що ґрунтуються на визнанні й повазі людської гідності, прав і свобод людини, а також практичних навичок для їх реалізації та захисту.

Культурні права – право зберігати свою культурну ідентичність і розвиток. Належать до прав другого покоління.

ЛГБТ – аббревіатура для лесбійок, геїв, бісексуалів, транссексуалів.

Людина з інвалідністю (особа з інвалідністю) – людина (особа) зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати її повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Людська гідність – філософське поняття, що не має однозначного тлумачення, але притаманне кожній людській істоті саме через те, що вона є людиною. Вважається джерелом концепції прав людини.

Медіація (посередництво) – процес, за допомогою якого третя особа допомагає сторонам урегулювати їхні суперечки, обговорюючи питання, що викликали ці суперечки, щоб знайти загальну мотивацію, за допомогою якої вони можуть дійти взаємної згоди.

Меншини – будь-які етнічні, мовні чи релігійні групи в державі, що знаходяться в невідомітному становищі та складаються з людей, які мають почуття приналежності до цієї групи й рішуче зберігають і розвивають свою самобутність.

Мігрант – термін, який широко використовують у роботі Європейського комітету з міграції, стосується, залежно від контексту, емігрантів, повернених мігрантів, іммігрантів, біженців, переміщених осіб та осіб з іммігрантським корінням, членів етнічних меншин, які були створені через імміграцію.

Міжнародна амністія – всесвітній рух, що об'єднує понад сім мільйонів людей, які вважають боротьбу з несправедливістю своєю особистою

справу та борються за світ, у якому права людини доступні для всіх без винятку. Зазвичай використовують англійську назву Amnesty International.

Сайт руху доступний за покликанням: <http://amnesty.org.ua/>

Міжнародна організація праці (МОП) – створена в 1919 році тристороння агенція ООН, яка об'єднує уряди, роботодавців і працівників держав-членів ООН з метою сприяння гідним умовам праці в усьому світі.

Міжнародний білль про права людини – неофіційна назва для Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські й політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права та їх протоколів, які, разом узяті, вважають визнаним набором міжнародних стандартів прав людини. Назва підкреслює значну взаємопов'язаність цих трьох документів.

Міжнародний кримінальний суд (МКС) – постійний трибунал, створений у 2002 році для судового переслідування осіб за геноцид, злочини проти людства, військові злочини та злочини агресії. Розташований у Гаазі, Нідерланди. *(МКС не слід плутати з Міжнародним судом справедливості).*

Міжнародний пакт про громадянські й політичні права – один з ключових міжнародних договорів з прав людини, ухвалений у 1966 році, набув чинності в 1976 році. Декларує, що всі люди мають широке коло громадянських і політичних прав, і встановлює способи контролю за повагою до них з боку держав-членів.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права – один із ключових міжнародних договорів з прав людини, ухвалений у 1966 році, набув чинності в 1976 році. Проголошує, що всі люди мають широкий спектр економічних, соціальних і культурних прав.

Міжнародний суд справедливості (МСС) – Всесвітній суд, що є основним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Знаходиться в Гаазі, Нідерланди. Його основні функції – урегулювання правових спорів, представлених йому державами, і надання консультативних висновків з юридичних питань, переданих йому належним чином уповноваженими міжнародними органами, відомствами та Генеральною Асамблеєю ООН. *(МСС не слід плутати з Міжнародним кримінальним судом).*

Міжурядові організації (МУО) – організації, що їх спонсорують уряди кількох країн, які прагнуть координувати свої зусилля. Організація Об'єднаних Націй є міжнародною МУО. Деякі МУО є регіональними,

наприклад, Рада Європи, Організація африканської єдності; деякі – альянсами, як-от Організація Північноатлантичного договору (НАТО), а деякі створені для певної мети, наприклад, Міжнародна організація з міграції (МОМ).

Молодіжна організація – у широкому розумінні (зокрема на європейському рівні) це неурядова організація, якою керують молоді люди на засадах добровільності й членами/членкинями якої теж є молоді люди. Переважно молодіжна організація ставить собі за мету відстоювання та адвокатування інтересів молоді, її соціальних прав, можливостей участі в житті громади, упроваджує відповідні ініціативи та проєкти. Молодіжні організації можуть мати різні форми, які притаманні конкретній країні, як-от громадські організації, благодійні фонди, асоціації, спілки, коаліції, мережі тощо, або ж бути «молодіжним крилом» більшої структури, зокрема політичної партії. Європейські міжнародні молодіжні організації, за визначенням Європейського молодіжного форуму, повинні мати щонайменше 5 тис. членів у щонайменше десятиох європейських країнах.

Молодіжна політика – одна зі сфер публічної політики, що стосується забезпечення умов і можливостей для молодого населення країни. Загальна мета молодіжної політики – це створення умов для навчання, розвитку, можливостей та нового досвіду, які дозволяють молоді здобути необхідні знання, уміння й компетентності, щоб бути активними громадянами/громадянками, включеними в суспільні процеси як на громадському рівні, так і на ринку праці. Молодіжна політика зазвичай спирається на відповідний стратегічний документ, на основі якого розробляють національні програми у сфері молоді. Важливо, щоб молодіжна політика ґрунтувалася на реальних потребах молоді, зважала на ситуацію й бачення розвитку та формувалася з урахуванням думки молоді. Як і кожна сфера політики, молодіжна політика має передбачати етапи формування, упровадження та оцінки.

Молодіжна політика, заснована на даних – умовний термін для молодіжної політики, яка не лише ґрунтується на політико-правових принципах, а й максимально враховує інформацію про соціальне становище молодих людей, їхні очікування, цінності та стиль життя. Незалежні та всеосяжні дослідження у сфері молоді є одним з найважливіших засобів для отримання таких даних нарівні зі статистикою та іншою емпіричною інформацією.

Молодіжна робота – інструмент для особистого розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей. Це ключове поняття

для всіх типів діяльності, які відбуваються з молодими людьми та які здійснює сама молодь. Інституційно молодіжна робота відбувається в позашкільній (позанавчальній) сфері й у більшості випадків безпосередньо пов'язана з неформальною освітою. Основним завданням молодіжної роботи є створення можливостей для молоді самостійно формувати власне майбутнє. Молодіжна робота охоплює великий спектр тем і сфер, залежно від потреб та інтересів самих молодих людей. Основними принципами молодіжної роботи є:

- ціннісний підхід: молодіжна робота націлена на просування ідеї включення та соціальної інтеграції;
- молодь у центрі процесу: молодіжна робота існує задля забезпечення потреб і прагнень молоді, визначених самою молоддю;
- добровільність: ґрунтується на добровільній участі молоді;
- саморефлексивність і критичний підхід: у процесі молодіжної роботи відбуваються постійний аналіз та оцінка, які відповідають на запитання, чи зроблено все можливе задля досягнення завдань і місії молодіжної роботи;
- наявність зв'язків: молодіжна робота постійно має реальний зв'язок з молоддю та робить свій внесок у підтримку життєздатності громад.

Молодіжна робота не є широко визнаною академічною спеціальністю, хоча в деяких країнах існує як типова професія. На рівні Ради Європи існує інструмент узагальнення досвіду і практик, а також окреслення компетенцій молодіжних працівників/працівниць, який називається «Портфоліо молодіжної роботи».

Портфоліо молодіжної роботи доступне за покликанням:

<http://www.coe.int/en/web/youth-portfolio>

Молодіжний парламент – формат зустрічей для молоді, у якому учасники/учасниці грають ролі членів/членкинь парламенту. Такі моделі переважно мають на меті мотивувати молодь до політичної участі (зараз або в майбутньому) та підвищити обізнаність молодих людей у політиці й політичних процесах.

Молодіжний працівник / молодіжна працівниця – людина, яка займається молодіжною роботою. Вона виконує роль фасилітатора/фасилітаторки для молоді й молодіжних ініціатив, допомагає молоді організувати навчальний процес та здобути необхідні компетенції, зокрема такі, що стосуються

самопізнання, отримання першого досвіду в ухваленні рішень, підвищення впевненості у власних силах та відповідальності за власні дії.

Молодь – вікова категорія населення держави, на яку безпосередньо спрямована молодіжна політика. Вікові межі для молоді в Україні становлять 14 – 35 років, у Раді Європи та Європейському Союзі їх визначено як 13 – 30 років.

Молодь з меншими можливостями – молоді люди, які знаходяться в менш привілейованому культурному, географічному чи соціально-економічному середовищі, або молодь з обмеженими фізичними можливостями.

Молодь з неблагополучних районів – молоді люди, які живуть у неблагополучних районах, зазнають численних соціальних проблем через невідгідне становище, зокрема брак економічного, культурного й соціального капіталу та/або ресурсів; відсутність доступу до освіти або успіху в ній; брак навчання або зайнятості; брак перспектив на майбутнє; більший ризик бездомності, конфліктів із законом, сексуальної експлуатації та/або насильства й уживання психоактивних речовин тощо. У невідгідному становищі також може опинитися молодь з певних категорій, зокрема молоді люди, які виростили без сім'ї або в дитячих будинках; молоді люди з сімей мігрантів/мігранток або етнічних меншин; молоді роми/ромки. Молодь з неблагополучних районів є однією з найбільш маргіналізованих верств суспільства й потребує спеціальних заходів підтримки для отримання тих самих можливостей, що і їхні однолітки. У Рекомендації CM/Rec(2015)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав визначено, що молоді люди з неблагополучних районів, а особливо ті, що живуть у бідності, є більш вразливими до всіх видів ризиків, як-от погане фізичне та психічне здоров'я, уживання психоактивних речовин, самоушкодження, насильство, дискримінація та соціальне відчуження.

Рекомендація доступна за покликанням: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>

Моральні права – здатність людей, які живуть пліч-о-пліч у громаді, різною мірою взаємодіяти, зберігаючи при цьому власні відмінні особливості.

Набуття чинності – процес, у якому договір стає повністю обов'язковим до виконання тими державами, які його ратифікували. Це відбувається, коли досягається мінімальна кількість ратифікацій, передбачених договором.

Навички – здатність добре виконувати діяльність або роботу, особливо, якщо людина здатна тренувати цю здатність. Серед навичок захищати права людини, наприклад, здатність спілкування, вирішення проблем, творчого мислення, уміння вести переговори та працювати в команді.

Національна молодіжна рада – «парасолькова» організація молодіжних організацій, а інколи й організацій, які займаються молоддю. Національні молодіжні ради є передовсім сервісними організаціями для своїх членів, а також можуть виконувати адвокаційну функцію. На європейському рівні роль «парасолькової» організації для молодіжних об'єднань виконує Європейський молодіжний форум.

Невід'ємність – принцип, відповідно до якого права людини належать кожній людині і їх не можна позбавити або позбутись ні за яких обставин.

Неонацизм – ідеологія, прибічники якої після Другої світової війни створюють ультраправі політичні й соціальні рухи, що прагнуть відродити нацизм чи щось подібне, засноване на расовому або етнічному націоналізмі.

Неподільність – важливість розглядати всі права людини як неподільне й нерозривне ціле. Людині не може бути відмовлено в конкретному праві людини на тій підставі, що це «менш важливе», ніж інше, або «несуттєве».

Нерегулярна міграція – термін, що його використовує більшість дослідників міграції замість «незаконної», «незадокументованої» або «несанкціонованої» міграції, щоб наголосити, що жодна людина не є поза законом за суттю.

Неурядові організації (НУО) – організації, створені задля того, щоб бути незалежними від уряду, зазвичай з метою лобювання, благодійності або з активістською роллю. Деякі з них – великі й міжнародні, наприклад, Червоний Хрест, Amnesty International, скаутський рух, Human Rights Watch, Європейський молодіжний форум. Інші можуть бути невеликими й локальними, наприклад, організація з прав людей з інвалідністю в конкретному місті; коаліція заохочення прав жінок в одному таборі біженців.

Неформальна освіта – будь-яка запланована програма освіти поза офіційними закладами освіти, яка покликана поліпшити різноманітні навички та компетенції, наприклад, робота з молоддю. Неформальну освіту також співвідносять з неформальним навчанням. Єдиного визначення для неформальної освіти немає – її можна формулювати, виходячи з різних критеріїв. З погляду адміністрування неформальна освіта означає

заплановану освітню програму, націлену на покращення навичок і компетентностей, і відбувається поза формальними освітніми системами.

Для визначення неформальної освіти також застосовують критерії:

- організації навчального простору: неформальна освіта як відповідна система соціальних відносин у процесі навчання, де немає чіткої ієрархії і збережений рівний статус тих, хто навчає, і тих, хто навчається;
- системи оцінювання: неформальна освіта як процес навчання, у якому немає єдиних стандартів оцінювання, а оцінка індивідуальних навчальних результатів побудована на рефлексії та зворотному зв'язку;
- визначення змісту програми: програма в неформальній освіті формується відповідно до очікувань і можливостей учасників/учасниць, її можуть переглядати та змінювати з погляду як методу впровадження, так і змістовного наповнення;
- форми участі: неформальна освіта – це навчальний процес, участь у якому добровільна, але відбувається згідно з визначеними правилами (до узгодження правил залучаються як організатори/організаторки, так і учасники/учасниці);
- методів і підходів: неформальна освіта є навчанням через експериментування й моделювання з дотриманням принципу «навчання на практиці»;
- співвідношення процесу й результату: процес навчання є важливим, у неформальній освіті цінують атмосферу, навчальний простір і взаємозв'язки, які вибудовуються між учасниками/учасницями, тому цим не варто жертвувати заради запланованого результату;
- способу пізнання: неформальна освіта більшою мірою базується на процесах інтуїтивного, емоційного, інстинктивного, митецького та підсвідомого пізнання дійсності;
- професійності: неформальну освіту організують спеціально підготовлені фахівці/фахівчині (тренери/тренерки, аніматори/аніматорки, фасилітатори/фасилітаторки), які організують навчальний процес, але не обов'язково мають підтверджувати свою кваліфікацію зовнішнім сертифікатом.

Окрім того, доданої вартості неформальній освіті надають такі чинники, як багатогранність і динамічність освітньої й навчальної практики, здатність

компенсувати недоліки формальної освіти, специфічна педагогічна методика й те, що неформальну освіту можна розглядати як процес особистісної та соціальної трансформації, що ґрунтується на соціальних і гуманістичних цінностях, а це, своєю чергою, співвідноситься із завданнями освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини.

Нозологія – буквально “вчення про хворобу”; термін використовують у контексті інвалідності, зокрема для позначення її виду або форми.

Об’єднана рада з питань молоді (Ради Європи) – орган, залучений до процесу колективного ухвалення рішень щодо діяльності Ради Європи у сфері молоді. Членами Ради є представники/представниці Європейського керівного комітету у справах молоді та Консультативної ради у справах молоді. Рада визначає пріоритети й завдання для молодіжного сектора Ради Європи та затверджує бюджетні обмеження.

Огляд молодіжної політики – один з інструментів Ради Європи у сфері розвитку молодіжної політики. Програма міжнародних оглядів молодіжної політики має на меті покращення управління та налагодження діалогу між різними учасниками/учасницями, визначення компонентів молодіжної політики та їх співвідношення з європейськими стандартами, покращення обізнаності щодо різних моделей молодіжних політик, а також створення рекомендацій для кращого впровадження та уніфікації європейської молодіжної політики. Огляди здійснюють на запити національних урядів міжнародні групи експертів/експерток та публікують у видавництві Ради Європи. Вони також містять рекомендації для покращення молодіжної політики в країні й можуть бути базою для розробки національних стратегій і програм.

Олігархія – уряд, що складається з невеликої групи впливових людей.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) – орієнтована на безпеку міждержавна організація, що об’єднує практично всі держави Європи та Центральної Азії, Сполучені Штати й Канаду. До її повноважень належать такі питання, як контроль за озброєнням, права людини, свобода преси та справедливі вибори.

Організація Об’єднаних Націй (ООН) – міжнародна міждержавна організація (МУО), заснована в 1945 році після Другої світової війни з метою підтримки міжнародного миру й безпеки, розвитку дружніх відносин між державами та сприяння соціальному прогресу, поліпшенню умов життя та прав людини.

Освіта для демократичного громадянства (або громадянська освіта) – освіта, навчання, просвітницька, інформаційна, практична діяльність та активні дії, спрямовані на надання тому/тій, хто навчається, знань, умінь і розуміння, а також формування моделей поведінки та ціннісного ставлення у плані здійснення й захисту демократичних прав і обов'язків як члена/членкині суспільства, цінування різноманітності та виконання активної ролі в демократичному житті задля підтримки й захисту демократії та верховенства права. Навчання активного громадянства пов'язане з питаннями прав і обов'язків громадянина/громадянки, відносин між людиною та громадою й формуванням демократичних цінностей. Основою активного громадянства є активна участь у публічній політиці/громадському житті на локальному, національному, міжнародному та глобальному рівнях (концепція світового громадянства). Саме з принципами активного громадянства пов'язана Переглянута Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті.

Освіта з прав людини – освіта, навчання, просвітницька, інформаційна, практична діяльність та активні дії, спрямовані на надання тому/тій, хто навчається, знань, умінь і розуміння, а також формування моделей поведінки та ціннісного ставлення у плані розбудови й захисту універсальної культури прав людини в суспільстві з метою підтримки й захисту прав людини та основних свобод. Освіта з прав людини, крім того, спрямована на формування здатності аналізувати й реагувати на ситуації, коли права людини опиняються під загрозою. У цьому плані освіта з прав людини є інструментом для організацій громадянського суспільства, правозахисних рухів та активістів/активісток у їхній спроможності протестувати проти несправедливості, вимагати чесного суду або прозорості, інформувати широку громадськість про порушення прав людини тощо.

Оцінювання – структурована розмова між фасилітатором/фасилітаторкою та учасниками/учасницями задля того, щоб дати учасникам/учасницям можливість проаналізувати й оцінити те, що вони дізналися в процесі емпіричної та рольової діяльності, обговорити те, що сталося і як люди почувалися. Мета полягає в тому, щоб допомогти учасникам/учасницям прояснити їхні думки й почуття в безпечному середовищі.

Пакт – обов'язкова до виконання угода між державами; термін використовують як синонім конвенції та договору. Великі міжнародні пакти про права людини (обидва вийшли в 1966 році) – це Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП).

Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) – один з двох головних статутних органів Ради Європи, розташований у Страсбурзі. ПАРЄ збирається чотири рази на рік, щоб обговорити актуальні питання, попросити європейські уряди взяти на себе ініціативу та зробити свої доповіді. 318 представників/представниць ПАРЄ призначають з числа членів/членкинь 47 національних парламентів держав-членів Ради Європи.

Переглянута Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті – особливий інструмент, який використовують для заохочення участі молоді на місцевому та регіональному рівнях. Хартія ухвалена Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи в травні 2003 року. У Хартії представлені конкретні ідеї та інструменти, що можуть бути використані в ситуації на місцях тими, хто залучений до процесів сприяння участі молоді – молодими людьми, молодіжними організаціями, місцевими органами влади тощо. Хартія не пропонує готового шаблону для щоденного застосування, адже потреби молоді, обставини різняться по всій Європі. Саме тому Хартію варто розглядати не як інструкцію до дій щодо сприяння участі молоді в місцевому та регіональному житті, а як джерело рекомендацій та стимул для діяльності.

Переглянута хартія доступна за покликанням:

<https://rm.coe.int/168071b58f>

Переговори – процес, під час якого сторони, що сперечаються, спілкуються одна з одною задля того, щоб прийти до вирішення їхньої проблеми.

Підзвітність – процес, який вимагає від уряду, щоб він показав, пояснив і підтвердив те, як він виконав свої зобов'язання перед народом.

Підписання – перший крок, щоб стати учасником/учасницею цього договору, який неодмінно означає крок до ратифікації. Підписуючи договір, держава висловлює намір у майбутньому взяти на себе всі зобов'язання, що випливають з договору, і водночас утримуватись від будь-яких дій, що суперечать цим зобов'язанням.

Плутократія – система правління, при якій найбагатші люди в країні правлять або мають владу.

Поділ влади – поділ державної влади в різних галузях у такий спосіб, щоб ніхто не зміг здійснювати абсолютний контроль. Стандартно роблять поділ на законодавчу гілку влади, яка ухвалює закони, виконавчу гілку, яка виконує закони, і незалежну судову владу, яка контролює виконання законів.

Позитивні дії – дії, ужиті урядом або приватним бізнесом для подолання традиційно наявної дискримінації, наприклад, у сфері освіти та роботи щодо жінок, осіб певних рас, етнічних груп, релігій та людей з інвалідністю. Позитивна дія – це один із способів надання виключеним групам істотної рівності. Позитивну дію необхідно розглядати як тимчасовий захід, доки не буде досягнуто рівності.

Політичні права – права окремих осіб на участь у політичному житті своєї громади й суспільства, як-от право обирати свій уряд. Належать до прав першого покоління.

Попередження конфліктів – дії, яких уживають у короткий термін задля зменшення очевидної напруги та/або запобігання спалаху чи повторенню конфліктів із застосуванням насильства.

Права другого покоління – права, які ввійшли до повсякденного обігу на початку ХХ століття й загалом охоплюють економічні, соціальні та культурні права, як-от права на достатній життєвий рівень, охорону здоров'я, житло та освіту. Ці права закріплює Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права. Оскільки термін передбачає перевагу громадянських і політичних прав над економічними та соціальними правами, його використовують усе рідше.

Права людини – права, що повсюдно належать усім людям. Права людини неподільні, невід'ємні, універсальні й поважають рівність і гідність кожної людини.

Права першого покоління – права, які були загальноприйнятими як права людини в XVII – XVIII століттях. До них належать усі цивільні й політичні права людини, як-от право голосу, право на життя та свободу, право на свободу слова, релігії та зібрань. Міжнародний Пакт про громадянські й політичні права (МПГПП) переважно закріплює ці права. Оскільки цей термін передбачає перевагу громадянських і політичних прав над правами другого покоління, або економічними й соціальними правами, його використовують усе рідше.

Права третього покоління – права, що виникли в другій половині ХХ століття і які не так легко класифікувати, як цивільно-політичні чи соціально-економічні. До них належать: право на здорове навколишнє середовище, право на мир, право на розвиток, право на природні ресурси. Дивіться також: **колективні права**.

Право на розвиток – право груп на розвиток у культурному, політичному й економічному напрямку з урахуванням того, щоб їхні права людини та основні свободи могли бути повністю й усебічно реалізовані. У 1986 році ухвалено Декларацію ООН про право на розвиток.

Приєднання – процес, що замінює класичний двоетапний процес підписання та ратифікації вже чинного договору. З часу приєднання до договору держава негайно зобов'язана його виконувати. Прикладом ідеї приєднання є питання про те, чи слід Європейському Союзові приєднатися до ЄКПЛ (Європейської конвенції з прав людини).

Принципи участі молоді – основні принципи, якими забезпечується значима та ефективна участь молоді. Такими є: фокусування на проблемі, яку слід вирішити, урахування можливості молоді та забезпечення зв'язку молоді з іншими сегментами й інституціями суспільства.

Природні права – права, які належать людям просто тому, що вони є людськими істотами. Їх також називають невід'ємними правами та вважають цілком очевидними й універсальними. Природні права не залежать від законів, звичаїв або вірувань якоїсь конкретної культури чи уряду.

Проект участі молоді – проект, який має дві рівнобіжні цілі – підвищити участь молоді загалом та досягнути участі молоді в самому процесі реалізації проекту. Один із ключових моментів участі молоді в такому проекті полягає в тому, що він організований для молоді, з молоддю та самою молоддю. Іноді це перша можливість для молодої людини взяти участь у чомусь, що приносить користь не лише йому/їй, а значно ширшому колу людей чи громаді. Такі проекти можуть бути дуже важливим кроком для молодих людей, адже саме за допомогою них можна реально відчувати власну причетність до громадського життя.

Профспілка – асоціація працівників/працівниць у певній галузі (наприклад, торгівлі або виробництва), яка піклується про спільні інтереси трудящих, як-от поліпшення умов праці. Право створювати профспілки та вступати до них, а також право на колективні переговори про заробітну платню є широко визнаними правами людини.

Рабство – практика, заснована на відносинах влади й підпорядкування, унаслідок чого одна людина володіє іншою й може використовувати працю чи інші послуги цієї людини. Сучасними формами рабства є: торгівля дітьми, дитяча проституція, експлуатація дитячої праці, використання дітей у збройних конфліктах, боргова кабала, торгівля людьми, примусова проституція та примусова праця.

Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН) – один з головних органів Організації Об'єднаних Націй, що відповідає за підтримку міжнародного миру й безпеки. Він має п'ять постійних членів, у кожного з яких є право накласти вето на будь-яке рішення Ради Безпеки, і десять непостійних членів.

Рада Європи – міжнародна організація, що об'єднує 47 держав-членів, охоплюючи практично весь європейський континент, і прагне розвивати спільні демократичні та правові засади, що базуються на Європейській конвенції з прав людини та інших відповідних документах щодо захисту осіб (усі країни-члени є учасницями Конвенції). Заснована в 1949 році для захисту й поширення прав людини, демократії та верховенства закону. Штаб-квартира знаходиться в Страсбурзі. Інституціями Ради Європи є: Комітет Міністрів, Генеральний Секретар, Парламентська асамблея, Європейський суд з прав людини, Конгрес місцевих та регіональних влад Європи, Комісар з прав людини та Конференція міжнародних НУО. Роботу організації забезпечує Генеральний секретаріат, який складається з восьми директоратів. Питаннями молодіжної політики займається Департамент молоді, який разом з Департаментом освіти перебуває в структурі Директорату з питань демократичного громадянства та участі Генерального директорату з питань демократії.

Сайт Ради Європи доступний за покликанням: <http://www.coe.int>

Рада з прав людини – міжурядовий орган у системі ООН, що складається з 47 держав і відповідає за заохочення й захист прав людини по всьому світу. Рада була створена Генеральною Асамблеєю ООН у березні 2006 року на заміну Комісії з прав людини, і її основною метою є реагування на ситуації порушення прав людини та надання відповідних рекомендацій

Рамкова конвенція – конвенція, що встановлює принципи й норми, за якими будуть продовжені міжнародні дії, а також порядок ведення переговорів для вживання конкретних заходів, необхідних для вирішення питання.

Расизм – переконання в тому, що характеристики людей знаходяться під впливом етнічної чи племінної приналежності, а члени/членкині інших груп і племен («рас») не є такими хорошими, як представники/представниці своєї групи.

Ратифікація, ратифікувати – процес, при якому законодавчий орган держави підтверджує наміри уряду шляхом підписання договору; формальна процедура, за допомогою якої держава бере на себе

зобов'язання за договором після його ухвалення. Після ратифікації держава стає учасницею договору.

Рефлексія – процес усвідомлення людиною своєї діяльності. Метою рефлексії є згадати, обміркувати власну діяльність – її зміст, методи, завдання, шляхи їх вирішення, отримані результати, знайти помилки та продумати, як їх виправити, визначити план подальших дій для коригування результатів.

Розвиток – усебічний економічний, соціальний, культурний і політичний процес, спрямований на постійне підвищення добробуту як населення загалом, так і всіх окремих осіб на основі їхньої активної, вільної та конструктивної участі в розвитку й у справедливому розподілі благ, отриманих унаслідок їхньої діяльності. Дивіться також: **право на розвиток**.

Розвиток потенціалу – принцип, записаний у Конвенції про права дитини, який рекомендує ширше використовувати права дитини на розвиток її пізнавальної та емоційної зрілості.

Розширення прав і можливостей – збільшення духовної, політичної, соціальної чи економічної сили окремих осіб і громад. Вираз використовують стосовно процесу надання маргіналізованим особам і групам можливості відстоювати їхні права на те, щоб повною мірою брати участь у житті суспільства за допомогою, наприклад, законодавства, підсилювальних дій і тренінгів.

Рольова гра – коротка драма, що її розігрують учасники/учасниці. Люди спираються на власний життєвий досвід, щоб розіграти ситуацію за ролями; рольові ігри в основному мають імпровізований характер. Мета рольової гри – дати учасникам/учасницям можливість випробувати себе в різних ситуаціях і дослідити можливість вирішення проблем у безпечному середовищі.

Рома (роми) – група народів індійського походження, що проживають у багатьох країнах світу. У квітні 1971 року в Лондоні на великому конгресі ромської народності затвердили самоназву народу – рома (роми). Термін «роми», який використовує Рада Європи, уживають щодо ромів, сінті, кале й пов'язаних груп у Європі, зокрема мандрівників/мандрівниць і східних груп (дом і лом), він також охоплює розмаїття відповідних груп, зокрема осіб, які ідентифікують себе як цигани/циганки. В українських офіційних документах уживають самоназву «ромське населення».

Самостійність (автономія) молоді – підхід до формування молодіжної політики та роботи з молоддю, який передбачає визнання, що молоді люди можуть самостійно ухвалювати рішення, які безпосередньо стосуються їхнього життя в громаді та певних аспектів приватного життя. Питання переходу до самостійного життя пов'язане з необхідністю створювати умови для соціального включення, громадської участі та здобуття необхідних компетентностей.

Свобода вираження поглядів – свобода висловлювати думки/погляди в пресі та інших засобах масової інформації, а також отримувати й обговорювати ідеї та інформацію. Термін «свобода слова» часто використовують як узагальнення однієї або обох статей – 18 і 19 – Загальної декларації прав людини.

Сексуальна орієнтація – одна з природних властивостей людської особистості, яка полягає у спрямованості психоемоційної сфери людини, її еротичного потягу та сексуальних потреб на представників/представниць виключно або майже виключно протилежного (гетеросексуальність), виключно або майже виключно свого (гомосексуальність) гендеру або на представників/представниць обох гендерів (бісексуальність).

Симуляція – розширена, структурована рольова гра, яка вводить учасників/учасниць у незнайомі ситуації та ролі.

Система захисту прав людини – розвинений і взаємопов'язаний набір міжнародних і регіональних документів, що визначають права людини та створюють механізми для їх поширення й захисту.

Слухання – процес, під час якого зацікавлені сторони, а також будь-які інші особи, на яких можуть вплинути наслідки, мають можливість зробити подання, задати запитання або зареєструвати заперечення щодо справи. Слухання можуть проводити, наприклад, відділ місцевого або національного уряду, міжнародний орган або спеціально створена комісія.

Смертна кара – санкціоноване позбавлення життя державою як покарання за злочин. Європейська конвенція з прав людини спочатку дозволяла застосування смертної кари, але зараз забороняє її на своїй території (протокол 6) навіть під час війни (протокол 13). Більшість країн світу скасували смертну кару.

Соціальні права – права, необхідні для повноцінної участі в житті суспільства. Належать до прав другого покоління. Гарантами соціальних

прав є Загальна Декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права (МПЕСКП) та Європейська соціальна хартія.

Спеціальний доповідач / спеціальна доповідачка – людина, обрана органом у сфері прав людини, як-от Рада ООН з прав людини, з метою підготовки доповіді з конкретної теми, наприклад, гідне житло, дитяча проституція і дитяча порнографія, насильство щодо жінок, або щодо ситуації з правами людини в тій чи тій країні.

Співуправління – система спільного управління питаннями, що стосуються молоді, яка впроваджена в Молодіжному директораті Ради Європи й полягає в спільному ухваленні рішень представниками/представницями молоді, молодіжних організацій та влади. Для ефективного співуправління створюють додатковий орган з представників/представниць молоді, який нарівні з владними інституціями залучається до ухвалення ключових рішень у сфері молоді. У Раді Європи таким органом є Консультативна молодіжна рада.

Сталий розвиток – розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Цей термін уперше використала Всесвітня комісія з навколишнього середовища й розвитку (ВКНСР), скликана ООН в 1983 році.

Статут ООН – основоположна угода Організації Об'єднаних Націй. Ухвалена одногосно 25 червня 1945 року. Вона встановлює права та обов'язки держав-членів, а також органи та процедури Організації Об'єднаних Націй.

Стать – біологічні відмінності між чоловіками і жінками, які є універсальними й незмінними. Вона відрізняється від гендеру, який стосується соціальних атрибутів, отриманих або здобутих протягом соціалізації як члена/членкині якоїсь спільноти.

Стереотип – спрощене, узагальнене й нерідко несвідомо упереджене ставлення до людей або ідей, яке може призвести до необ'єктивності й дискримінації; узагальнення, у якому характеристики частини групи поширюються на групу загалом.

Стигматизація у зв'язку з інвалідністю – дискримінаційне, гнітюче або жорстоке ставлення, пов'язане з вірою в те, що люди з інвалідністю є гіршими за інших.

Тіньовий звіт – альтернативна доповідь, підготовлена інститутами або окремими особами, що представляють громадянське суспільство, і

передана в Комітет контролю за виконанням Договору з прав людини. Такі звіти зазвичай додають інформацію до офіційних звітів щодо дотримання й виконання договорів, наданих урядом у межах його договірних зобов'язань, а часто й спростовують надану в офіційних звітах інформацію.

Толерантність – повага, прийняття та правильне розуміння багатого різноманіття культур світу, форм самовираження та способів проявів людської індивідуальності (Декларація принципів толерантності, ЮНЕСКО, 1995). Толерантність – це готовність прийняти поведінку й переконання, навіть у разі незгоди з ними або несхвалення їх.

Трансформація конфлікту – процес, при якому конфлікти, як-от війни та міжетнічне й міжрелігійне насильство, змінюються або трансформуються й завершуються мирним фіналом.

Тренер/тренерка – людина, яка готує, наприклад, дебати, ознайомчі поїздки, перегляд фільмів, виконання вправ для групи учасників/учасниць. Під час виконання завдань тренер/тренерка або вчитель/вчителька в демократичному стилі працює з групою молоді та виконує роль фасилітатора/фасилітаторки.

Тренінг – процес здобуття знань і навичок та формування поглядів, які необхідні, щоб виконати конкретну роботу або вид діяльності, наприклад, щоб захистити права людини.

Універсальність – принцип, згідно з яким усі права людини належать кожній особі в кожній державі й кожному суспільстві.

Уповноважена особа з прав людини (омбудсперсон) – незалежний чиновник, зазвичай призначений урядом або парламентом, який розслідує скарги, що надійшли від окремих громадян. Слово омбудсперсон походить з давньоскандинавської мови й означає «представник». В Україні – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Управління конфліктами – дії, що їх уживають з метою запобігти вертикальній (посилення насильства) або горизонтальній (територіальне розповсюдження) ескалації наявних конфліктів із застосуванням насильства.

Участь – участь у суспільному житті громади або суспільства. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому й регіональному рівні – це міжнародний політичний документ, метою якого є сприяння участі молоді в громадському житті на місцевому рівні; вона була ухвалена Конгресом Ради Європи в 2003 році.

Участь молоді – активне залучення молодих людей до різних аспектів життя громади. Може проявлятися в участі в процесах ухвалення рішень і формування сфер політики, які стосуються молоді, самоврядуванні в закладах освіти, спільному управлінні проектами, дозволяям, додатковою освітою тощо. У контексті Переглянутої Європейської хартії участі молоді в місцевому та регіональному житті участь молоді розглядають як право молодих людей бути включеними в громадське життя та право брати на себе відповідальність і обов'язки в повсякденному житті на місцевому рівні, а також право демократичними методами впливати на власне життя. Забезпечення участі молоді є одним із принципів молодіжної політики.

Факультативний протокол – договір, який змінює інший договір, наприклад, шляхом внесення додаткових процедур або положень. Його називають «факультативним», тому що уряд, який ратифікував оригінальний договір, може вибрати, чи буде він ратифікувати зміни, внесені до протоколу, чи відхилить їх.

Фасилітатор/фасилітаторка – людина, яка готує, представляє й координує вправи. Фасилітатор/фасилітаторка – це той/та, хто «дозволяє подіям статися», хто допомагає, надихає інших на навчання й розвиток їхнього потенціалу. Роль фасилітатора/фасилітаторки – це створення безпечних умов, у яких учасники/учасниці навчаються за допомогою експериментів, досліджень, взаємного обміну. Це не справа однієї людини, лідера/лідерки, який є «експертом/експерткою», що дає знання іншим. Кожен/кожна має зростати через обмін досвідом – і учасники/учасниці, і фасилітатори/фасилітаторки.

Фашизм – урядова система, заснована на ідеології національної або расової переваги й важливості контролю над усіма аспектами політичного, економічного й культурного життя. Його характерними рисами є: насильницьке придушення опозиції та критики, контроль над засобами масової інформації, державний контроль за промисловістю, торгівлею тощо, агресивний націоналізм і часто расизм.

Формальна освіта – структурована система освіти й навчання, до якої входять дошкільна, початкова, середня та вища освіта. Освіту надають загальні або професійні заклади освіти й зазвичай вона завершується отриманням документа про освіту.

Форми участі молоді – способи (варіанти) участі молодих людей та їхнього впливу на прийняття рішень, а також участі в різноманітних заходах

і процесах для розбудови кращого суспільства. Найпоширенішими в сучасному європейському суспільстві формами участі молоді є такі:

- волонтерська робота;
- участь у різноманітних формах неформальної освіти;
- навчання «рівний – рівному»: залучення молодих людей до навчання їхніх однолітків (до прикладу, програми із здорового способу життя, освітні кампанії тощо);
- активна участь та виконання обов'язків в організації/клубі;
- молодіжні ради, парламенти, форуми, комітети та інші структури як традиційний спосіб участі в ухваленні рішень у межах міжнародних, національних, регіональних або місцевих влад, шкіл, клубів, неурядових організацій тощо;
- системи спільного управління, що вже існують у деяких установах (як-то Директорат молоді та спорту Ради Європи), у яких рішення ухвалюють разом з представниками/представницями від молоді, молодіжних організацій та влади;
- консультації – їх використовують у процесі ухвалення, щоб висловити своє занепокоєння з приводу тієї чи тієї проблеми, подати пропозиції щодо її вирішення;
- різні рівні участі молодих людей у проєктах і заходах, як організованих, так і неорганізованих;
- різноманітні кампанії;
- членство в політичних партіях, спілках, групах за інтересами;
- участь у виборах (щоб голосувати та бути обраним).

Хартія (статут) – документ, який описує права або привілеї.

Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини – документ, який окреслює основні напрямки утвердження демократичного громадянства та прав людини через освіту. Хартія ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи як рекомендація державам-членам. Це результат численних консультацій та роботи експертних груп, які впродовж тривалого часу аналізували суспільні виклики, що стоять перед освітою. У Хартії поєднані сфери освіти з демократичного громадянства та освіти з прав людини, які визнані близькими та взаємодоповнювальними й такими, що відрізняються у плані фокусу та сфери, але не цілями та практикою. Освіта з демократичного громадянства стосується прав, обов'язків та активної участі в плані громадянських, політичних, соціальних, економічних,

правових і культурних сфер життя суспільства. Освіта з прав людини, своєю чергою, стосується широкого спектру прав людини та основних свобод у всіх аспектах людського життя.

Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав доступна за покликанням: <https://rm.coe.int/16806b93be>

Цикл навчання на основі досвіду Девіда Колба – розроблена в 1984 році модель емпіричного навчання, яка розкриває суть і стадії навчання та описує цикл набуття конкретного досвіду. Індивідуум чинить якусь дію, потім роздумує над своїм досвідом, доходить загального висновку та планує зміни у власній поведінці на майбутнє. Колб стверджував, що істинне навчання неможливе без проходження всіх стадій циклу.

Шукач притулку – людина, яка прагне міжнародного захисту й чий прохання на отримання формального статусу біженця досі не визначені.

ЮНІСЕФ – Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй, який виступає на захист прав дітей, щоб допомогти задовольнити їхні основні потреби й розширити їхні можливості повністю розкрити свій потенціал. ЮНІСЕФ керується Конвенцією про права дитини і прагне встановити її як міжнародний стандарт поведінки стосовно дітей.

Юридичні права (законні права) – термін, який можуть застосовувати до прав, які закріплені законом і можуть бути захищені в суді. Термін також використовують для опису прав людини, пов'язаних із судовим процесом, наприклад, право на справедливий судовий розгляд.

Юриспруденція – термін, який можуть застосовувати до збору випадків і принципів, установлених цими випадками в певному суді, замість професійних юридичних термінів «судова практика» або «прецедентне право», наприклад, юриспруденція Європейського суду з прав людини.

www.coe.int

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, including all members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European Convention on Human Rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 47 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE